

קדושים חי"ז שיחה ד'

מהרמב"ם משמע שחיוב חינוך מדרבנן הוא גם על הבן (ע"ד מכשירי מצוה כשא"א לקיים את המצוה בלעדם). וזהו שקטן הבא על שפחה חרופה לוקה, שהחיוב על הקטן הוא מפני שהביא את השפחה לאיסור מלקות.

בדין שפחה חרופה פוסק הרמב"ם (שגגות ט, ב): "בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן". והראב"ד משיג שלא מצינו קטן בר עונשין.

והנה ישנם כמה ביאורים ברמב"ם. המגיד משנה מבאר שהכל תלוי בה, ואם כן הקטן מביא קרבן. אך זה גופא צריך להבין (כדברי הראב"ד במקום אחר) מהיכתי תיתי לחייב את הקטן על ידי האשה?

והביאור בהקדים המחלוקת הראשונים בענין החינוך, האם החיוב מדרבנן הוא רק על האב או גם על הבן. והנפקא מינא הוא האם יכול הקטן לברך ברכת המזון ולהוציא את הגדול שאכל שיעור דרבנן.

והנה, מהרמב"ם (שפוסק שבן מברך לאביו) משמע שסובר שהחיוב הוא גם על הבן. והביאור בזה: על דרך מכשירי מצוה שאי אפשר לעשות את המצוה בלעדם, מקבלים הם גדר של מכשירי מצוה. על דרך זה בקטן שאי אפשר לאב לחנך את בנו ללא הקטן ואם כן המצוה על האב הוא שהבן יקיים את המצוה ואם כן החיוב מתפשט גם לקטן.

(דוגמאות לזה מקרבן פסח, וחיוב הבעל לשמח את אשתו, שחיוב השמחה מתפשט לאשה).

ועל דרך ביאור הצמח צדק ברמב"ם בנוגע לחיוב האב מדאורייתא לחנך את בנו לתלמוד תורה, ש"שמא על הקטן יש חיוב מדאורייתא".

והנה על דרך זה הוא בשפחה חרופה, ש(ע"פ לשון הרמב"ם) "ביאת שפחה זו משונה מכל ביאות האסורות בתורה", שהחיוב על הקטן הוא מפני שהביא את השפחה לאיסור מלקות. ולכן החיוב מתפשט גם על הקטן מפני שהוא הביא אותה לאיסור מלקות.

וההוראה הוא בגודל ערך החינוך ובפרט חינוך לתלמוד תורה.